

Advies Archeologische Monumentenzorg 2010 - nr. 179

Deel 1) Concept selectiebesluit archeologie

Deel 2) Beoordeling archeologisch rapport

	naam	Gemeente/bedrijf	Datum	paraaf
Aanvrager	A. V.d. Heijden	Gemeente Bladel	9-11-2010	
Auteur(s)	Ria Berkvens	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven Milieudienst	19-11-2010	
Autorisatie	Jacob Schotten	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven Milieudienst	19-11-2010	

Advies Archeologische Monumentenzorg: Concept selectiebesluit archeologie gemeente Bladel

Bevoegd gezag: Gemeente Bladel
Dhr. A. v.d. Heijden
Postbus 11
5530 AA Bladel

Datum: 19-11-2010

Locatie: Lange Trekken te Bladel, gemeente Bladel

Project: *Bladel, Lange Trekken. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, S. Brussé (BAAC rapport A-010.0256), conceptversie november 2010)*

Van: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
Milieudienst
Mevr. drs. Ria Berkvens
Tel. 040-2594780
E-mail: R.Berkvens@milieudienst.sre.nl

Concept selectiebesluit archeologie plangebied Lange Trekken te Bladel, gemeente Bladel

In het plangebied Lange Trekken te Bladel is in opdracht van de gemeente Bladel een archeologisch onderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd door BAAC. Daarbij zijn grondsporen en vondsten uit (waarschijnlijk) de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd gedaan, die in verband gebracht kunnen worden met bewoning van het gehucht Hoendernest in Bladel. Op basis van de waarderingsaspecten scoort deze vindplaats onvoldoende om als behoudenswaardig te worden aangemerkt. Op grond hiervan kan de archeologische verwachting bijgesteld worden naar een lage verwachting en kan genoemde locatie voor wat betreft het aspect archeologie worden vrijgegeven voor de voorgenomen herontwikkeling in het kader van Wet ruimtelijke ordening.

De aanwezigheid van archeologische resten kan nooit geheel worden uitgesloten op basis van het uitgevoerde onderzoek. Mochten er tijdens toekomstige grondwerkzaamheden toch onverwacht archeologische vondsten en structuren worden aangetroffen, dan dient men dit zo spoedig mogelijk bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en de gemeente Bladel te melden (Monumentenwet 1988, artikel 53).

Omdat niet uitgesloten kan worden dat er nog archeologische resten op het terrein aanwezig zijn, die horen bij de boerderij uit de Nieuwe tijd in het noordoosten van het plangebied, is een archeologische begeleiding door vrijwilligers aan te bevelen. Voor archeologische begeleiding (het 'leesbaar maken van archeologische sporen bij niet archeologische graafwerkzaamheden') is geen vergunning nodig. Het verder afwerken van sporen (zoals scherven en kuilen uitgraven) valt onder opgraven en daar is een vergunning voor nodig van de RCE. Aan deze toestemming worden voorwaarden verbonden, bijvoorbeeld voor rapportage. Indien vervolgens archeologische sporen worden aangetroffen, waarvan men redelijkerwijs kan vermoeden dat het gaat om een zaak van algemeen belang wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde, dient deze vondst verplicht gemeld te worden bij de RCE.

Toelichting

Concept selectiebesluit door het bevoegd gezag

Op basis van de gegevens van het vooronderzoek stelt de uitvoerder van het onderzoek een waardering op. Het bevoegd gezag kan deze waardering gebruiken bij het nemen van een selectiebesluit. Als het bevoegd gezag concludeert dat de vindplaats behoudenswaardig is, zal men moeten bekijken of de ruimtelijke plannen zodanig kunnen worden aangepast dat behoud van de vindplaats mogelijk is. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat uit van behoud van het bodemarchief *in situ* (ter plekke, dat wil zeggen in de bodem). Is dit niet realiseerbaar, dan dient de aanwezige, als behoudenswaardig gewaardeerde, vindplaats te worden onderzocht. Meestal betekent dat een opgraving als definitieve beheersmaatregel. Als de archeologische vindplaats niet behoudenswaardig wordt bevonden kan het terrein worden vrijgegeven voor de realisatie van de plannen (=negatief selectieadvies). Zelfs dan is het in sommige gevallen overigens nog aan te bevelen amateur-archeologen onderzoek te laten doen; dit kan alleen bij vindplaatsen met een negatief selectieadvies.

Het al of niet opvolgen van een selectieadvies door de archeologisch uitvoerder is een beleidsbesluit, dat is voorbehouden aan het bevoegde gezag. Het selectiebesluit kan dan ook afwijken van het selectieadvies. Onder de huidige wetgeving is niet geregeld welke overheid een selectiebesluit moet nemen, nog hoe dat besluit eruit moet zien. Een overheid kan een (selectie)besluit nemen voor de archeologie in het eigen grondgebied en daaraan voorwaarden verbinden. Dat kan in het kader van haar wettelijke taken of op basis van een speciale archeologieverordening. Daarbij is het wel van belang dat deze overheid een eigen archeologiebeleid voert, zich bij de besluitvorming baseert op adequaat uitgevoerd vooronderzoek en zich laat adviseren door een daartoe gekwalificeerd archeoloog. Dit is in overeenstemming met de richtlijnen van de Vereniging Nederlandse Gemeenten.¹

Bij ruimtelijke planvorming en ingrepen kan de nieuwe archeologiewetgeving en de beleidsmatige vertaling ervan door de gemeente grote financiële en/of organisatorische consequenties hebben. Niet alleen voor de gemeente zelf, maar ook voor grondeigenaren en -gebruikers, planmakers en initiatiefnemers van bodemingrepen. Gezien de grote financiële, planologische en cultuurpolitieke consequenties die aan archeologische selectiebesluiten verbonden kunnen zijn, is het van het grootste belang dat dit soort besluiten op een zorgvuldige, transparante, rechtvaardige en rechtmatige wijze tot stand komen. In ieder geval staan selectiebesluiten open voor beroep- en bezwaar.

Kwaliteit

Bij het nemen van het selectiebesluit wordt er van uitgegaan dat de kwaliteit van het archeologisch selectieadvies gewaarborgd is. Dit betekent dat het selectieadvies moet zijn opgesteld (en gecontroleerd) door een senior archeoloog. Een ander uitgangspunt is dat het gehele proces voorafgaand aan het archeologische selectieadvies volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is verlopen. Dat wil zeggen dat er in het geval van gravend onderzoek een Programma van Eisen (PvE) moet zijn geweest. Een PvE moet bovendien goedgekeurd zijn door het bevoegd gezag. Wanneer de opsteller van het PvE ook de uitvoerder is, moet het plan beoordeeld worden door een onafhankelijk senior-archeoloog. Dit kan een archeoloog zijn die aan uw gemeente verbonden is, een archeoloog die werkzaam is bij de provincie of het rijk of een senior archeoloog bij een andere instelling dan de opsteller/uitvoerder.

Beleidskader

Het nationale beleid voor de archeologische monumentenzorg staat in het teken van het behoud en het beheer van het archeologische erfgoed. De archeologische belangen vinden wettelijke

¹ Handreiking Valletta, VNG 2009

bescherming in de Monumentenwet 1988 en het Europese Verdrag van Valletta (1992). Op gelijke voet staat het streven naar het gebruik van het archeologische erfgoed als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting van ons land. Dit beleid geldt voor alle cultuurhistorische waarden, dat wil zeggen voor zowel archeologische als voor historisch geografische en historisch bouwkundige waarden (Nota Belvedere 1999). Op 1 september 2007 is de wet op de archeologische monumentenzorg in werking getreden. Deze wet omvat een wijziging van de Monumentenwet 1988 en is ook gericht op de implementatie van het genoemde verdrag. Dit betekent dat gemeenten verplicht zijn in de voorbereidingsfase van een nieuw bestemmingsplan of projectbesluit archeologisch onderzoek te laten uitvoeren. Gemeenten dienen ook aan te geven welke conclusies zij aan de onderzoeksresultaten verbinden. De archeologische onderzoeksresultaten krijgen vervolgens hun vertaling in het bestemmingsplan of projectbesluit.

Het beleid voor de archeologische monumentenzorg van de provincie Noord-Brabant sluit op hoofdlijnen aan op het nationale beleid voor de archeologische monumentenzorg. In het streekplan 2002 is in overeenstemming met voornoemde regelgeving bepaald dat bij ruimtelijke plannen rekening moet worden gehouden met bekende en te verwachten archeologische waarden. Het uitgangspunt hierbij is dat het archeologisch erfgoed moet worden beschermd op de plaats waar het wordt aangetroffen.

[gemeentelijk beleid]

Advies Archeologische Monumentenzorg: Beoordeling van een Archeologisch Rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Bladel
Dhr. A. v.d. Heijden
Postbus 11
5530 AA Bladel

Datum: 19-11-2010

Locatie: Lange Trekken te Bladel, gemeente Bladel

Project: *Bladel, Lange Trekken. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, S. Brussé (BAAC rapport A-010.0256), conceptversie november 2010)*

Van: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
Milieudienst
Mevr. drs. Ria Berkvens
Tel. 040-2594780
E-mail: R.Berkvens@milieudienst.sre.nl

Inleiding

Op 9 november 2010 hebben wij van de gemeente Bladel per mail opdracht gekregen om het rapport *Bladel, Lange Trekken. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, S. Brussé (BAAC rapport A-010.0256), conceptversie november 2010)* te beoordelen en een advies te verstrekken over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek.

Doel van het inventariserende veldonderzoek d.m.v. proefsleuven (IVO-P) was het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting, zoals die is opgesteld op basis van het in 2010 uitgevoerde bureau- en booronderzoek van het plangebied². IVO gebeurt door middel van waarnemingen in het veld, waarbij (extra) informatie wordt verkregen over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, de aard, het karakter, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden. Het resultaat van een IVO is een rapport met een waardering en een inhoudelijk (selectie-)advies (buiten normen van tijd en geld), aan de hand waarvan een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden. Dit betekent, dat de veldactiviteiten uitgevoerd worden tot het niveau waarop deze beslissing gefundeerd genomen kan worden.

Op basis van het uitgevoerde bureau- en booronderzoek is duidelijk dat aan het plangebied Lange Trekken te Bladel een hoge tot middelhoge archeologische verwachtingswaarde moet worden toegekend, vanwege de ligging van het plangebied op de overgang van een beekdal naar een dekzandrug met een esdek en de ligging in een historische gehucht. Aangezien de kans op archeologische vindplaatsen duidelijk aanwezig is, wordt verder archeologisch onderzoek noodzakelijk

² *Bladel Plangebied Lange Trekken. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (verkennende fase)*, auteur W.A. Bergman, BAAC rapport V-09.0401 (maart 2010), Den Bosch.

geacht. Om deze reden is door de gemeente besloten om in het plangebied een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een karterend en waarderend proefsleuvenonderzoek.

Samenvatting van het plan en het rapport

Onderzoekskader RO: bestemmingsplanwijziging Grootte plan- en onderzoeksgebied: 0,9 ha Onderzoekperiode: 30 augustus t/m 1 september 2010 Opdrachtgever: Gemeente Bladel Opdrachtnemer: BAAC
--

Het voornemen is binnen het plangebied Lange Trekken, dat gelegen is aan de oostzijde van de kern Bladel, de bestaande school uit te breiden met een sporthal en schoolgebouw. Het oppervlak van deze ingrepen zal ruim 70 % van het 0,9 ha grote plangebied bedragen. De diepte van de verstoringen die deze bouw tot gevolg hebben, was op het moment van het archeologische onderzoek onbekend. Wel werd aangenomen dat de bodem tot het archeologische niveau geroerd zou worden.

Het proefsleuvenonderzoek is grotendeels uitgevoerd conform het opgestelde PvE³. Er zijn 10 proefsleuven van 4 bij 25 m aangelegd. Werkput 11 meet 12 x 4 m. In totaal is 1022 m² van het plangebied onderzocht, hetgeen neerkomt op 9,3%. Enkele werkputten werden in overleg verlegd. Volgens het puttenplan uit het PvE zouden tien sleuven dienen te worden aangelegd. Om de sporen in werkput 5 beter te kunnen duiden is in overleg met de adviseur van de bevoegde overheid een elfde sleuf dwars op werkput 5 aangelegd.

Bij het proefsleuvenonderzoek is vast komen te staan dat de bodem in het plangebied bestaat uit een esdek op dekzand. Aan de zuidwestkant duikt de bovenkant van de natuurlijke ondergrond naar beneden; het terrein is hier vrij nat is geweest. Aan de oostkant van de site is de top van het archeologische vlak afgetopt, waardoor eventuele ondiepe sporen zijn verdwenen. De profielen bestaan hierbij uit een recent geploegde bouwvoor en een C-horizont. In deze werkputten waren in het vlak veel ijzerconcreties zichtbaar. Dit is een indicatie dat het terrein ter plaatse vrij nat is geweest. Het aftoppen heeft vermoedelijk plaatsgevonden bij het in gebruik nemen van het terrein als sportveld in de 20^e eeuw, gezien de scherpe overgang van de bouwvoor naar de C-horizont. Gezien de natheid van het terrein zal watervoorziening geen probleem zijn geweest gedurende de Nieuwe Tijd. Op de Minuutkaart van 1832 staan tevens vennen aangegeven direct ten noorden van de site.

Bij het proefsleuvenonderzoek zijn 54 archeologische sporen aangetroffen die bestaan uit paalsporen, kuilen, greppels, spitsporen en een karrenspoor. Het vondstmateriaal bestaat naast een fragment natuursteen uit 17 scherven aardewerk. Vrijwel alle scherven dateren tussen 1600 en 1900, hetgeen een preciezere datering van sporen enigszins in de weg staat. Op basis van de ruimtelijke verdeling en het soort spoor zijn de sporen onderverdeeld in 2 vindplaatsen. Vindplaats 1 bestaat uit de restanten van een boerderij uit de 17^e tot 19^e eeuw die op de Minuutkaart van 1832 te zien is. Vindplaats 2 bestaat uit off-site structuren: greppels en een karrenspoor aan de noordkant van het terrein. De sporen konden noch absoluut noch relatief worden gedateerd, van drie greppels valt wel te zeggen dat ze de percelering volgen van de Minuutkaart uit 1832. Het karrenspoor kan op basis van kleur en samenstelling binnen de late middeleeuwen tot nieuwe tijd worden gedateerd.

De archeologische resten van de boerderij zijn deels vernietigd bij de sloop in de 19^e eeuw en deels bij de egalisering van het terrein in de 20^e eeuw. De greppels en het karrenspoor waren onder de bouwvoor nog redelijk intact aanwezig. De informatiewaarde van de in het onderzoeksgebied aanwezige resten is laag; de boerderij is alleen te zien op de Minuutkaart uit 1832. Op de Minuutkaart van 1832 zijn ook perceelsgreppels te zien. Hoewel de locatie van de greppels niet overeenkomt, doet de oriëntatie dat voor de meeste greppels wel. De omgeving van het onderzoeksgebied is bebouwd en het gebied zelf is grotendeels verstoord.

³ R. Berkvens, 2010: *Archeologisch Programma van Eisen. Karterend en waarderend Proefsleuvenonderzoek. Gemeente Bladel – Plangebied lange Trekken*. SRE PvE 2010 – nr. 13, Eindhoven.

Tijdens het onderzoek is gebleken dat de sporen die met enige zekerheid gedateerd konden worden, behoren tot de nieuwe tijd (1500-1999). Er zijn twee vindplaatsen onderscheiden. De eerste is een boerderij uit de nieuwe tijd. De tweede vindplaats bestaat uit off-site structuren, eveneens uit de nieuwe tijd. De vindplaatsen zouden niet van een dergelijk belang zijn dat ze *in situ* bewaard dienen te worden. Het advies is dan ook om deze vindplaatsen niet verder te onderzoeken.

Beoordeling

Het rapport is redelijk goed leesbaar maar voldoet op een aantal punten niet aan de kwaliteitseisen van de archeologische monumentenzorg, zoals deze zijn voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1), het Programma van Eisen (PvE) en de eisen van de provincie Noord-Brabant (d.d. 1-1-2007).

Hieronder volgen puntsgewijs onze opmerkingen tav het rapport:

- De diepteligging van de archeologische resten ontbreekt, evenals de oppervlakte van de aangegeven vindplaatsen.
- In kaartbeeld aangeven wat het plan- en onderzoeksgebied was, welk terrein is onderzocht en welk terrein niet toegankelijk was.
- Informatie over de geplande bodemingrepen ontbreken? Graag een kaartje toevoegen waar er nieuwbouw geplaagd zal worden inclusief oppervlak en diepte.
- P. 9: ook wp 2 lijkt afwijkende maten te hebben?
- In het rapport ontbreken literatuurverwijzingen die beweringen in het rapport onderschrijven. Graag een verwijzing opnemen waaruit blijkt dat er ook daadwerkelijk in de Kempen tabak werd verbouwd (is ons namelijk niet bekend). Ook een verwijzing opnemen naar andere vindplaatsen waar nederzettingen en greppelsystemen/karrensporen uit de Nieuwe tijd zijn aangetroffen en zijn onderzocht. Deze zijn ons namelijk niet bekend.
- Op p. 11 wordt gesproken over vindplaats 3. Moet dit niet 1 zijn?
- Sporenoverzichten (met nrs) graag ook uitsplitsen naar werkput, waardoor deze beter te lezen zijn. Verder dient in de afbeeldingen onderscheid te worden gemaakt naar datering en type spoor.
- Wat voor soort sporen zijn in wp 1 allemaal aangetroffen en welke in werkput 5/11. Wat wordt bedoeld met sloopkuilen op p. 11? Is er nog iets terug te vinden van de oude boerderij. Dat komt eigenlijk uit de tekst niet aar voren. Graag beter beschrijven en interpreteren.
- Het rapport ontbeert een synthese ofwel een terugkoppeling van de resultaten met het bureauonderzoek. Verder wordt niet duidelijk dat wat er nu precies is aangetroffen reeds bekend was uit de historische bronnen (bouwtekeningen of historisch onderzoek). Dit is relevant ivm de waardering van de inhoudelijke kwaliteit. Wat is verder bekend over het gehucht Hoendernest? En over de 19^e eeuwse boerderij? Hier dient onderzoek naar gedaan te worden, zeker als beweerd wordt dat informatie over deze boerderij en dit gehucht reeds bekend is en dat archeologisch onderzoek geen meerwaarde meer zou hebben. Deze informatie is ook relevant ivm de waardering mbt herinneringswaarde (wie waren de bewoners bijvoorbeeld?).
- De waardering op basis van de KNA kan pas goed plaatsvinden als de vorige stappen goed zijn uitgevoerd. Dat is hierboven reeds aangegeven. Bij de waardering dient verder de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie betrokken te worden als er wordt ingegaan wordt op inhoudelijke kwaliteit. Daarbij dient ook verwezen te worden naar bronnen, bijvoorbeeld als beweerd wordt dat archeologisch onderzoek naar vind[plaatsen uit de Nieuwe tijd geen informatie zouden opleveren.

Advies

Met inachtneming van bovenstaande opmerkingen, stemmen wij in met het rapport *Bladel, Lange Trekken. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, S. Brussé (BAAC rapport A-010.0256)*,

conceptversie november 2010). Wij kunnen ons vinden in het advies om geen archeologisch vervolgonderzoek uit te laten voeren omdat de vindplaats sterk is aangetast door egalisatie.

BIJLAGE 1

Toetsingsprocedure

Rapportages worden door de SRE Milieudienst getoetst aan de in de archeologische monumentenzorg voorgeschreven kwaliteitsnormen en aan de in de beroepsgroep gangbare gedragscodes m.b.t. onafhankelijkheid en proportionaliteit. De conclusies en aanbevelingen zijn getoetst aan de verwachte waarde van de locatie en aan de verhouding tot de bestaande en de te verwachten verstoring van het bodemarchief. Indien deze toetsing leidt tot aanbevelingen om het rapport te verbeteren, hebben deze aanbevelingen alleen betrekking op meetbare kwaliteitsaspecten en niet op zaken die binnen het domein van de integriteit en wetenschappelijke verantwoordelijkheid van de rapporteur vallen. Selectie- en beleidsadviezen van de toetser zijn onderscheiden van die van de auteur van het rapport.

Bij de toetsing is – waar nodig – gebruik gemaakt van de volgende documenten:

- RACM database Archis II
- Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1
- Checklist SIKB beoordeling IVO verkennend, karterend en waarderend
- Checklist SIKB beoordeling PvE
- Leidraad Archeologische Standaard Boorbeschrijving
- Leidraad Archeologisch Onderzoek Beekdalen
- Leidraad IVO Karterend Booronderzoek
- Minimum- en onderzoekseisen Provincie Noord-Brabant t.b.v. archeologisch vooronderzoek in de vorm van inventariserend en waardestellend boor- en proefsleuvenonderzoek (versie 02/01/2007)
- Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
- MemoRIA 6 en 8
- Literatuur m.b.t. de regio voorzover die aanwezig is in de bibliotheek van het Archeologisch Centrum in Eindhoven
- Gedragscode van de Vereniging van Nederlandse Archeologen